

Într-un studiu amănunțit asupra graiurilor ceho-morave, Slavomír Utěšený¹ analizează numeroase tipuri de cantitate vocalică în graiurile cehe și morave și, în general, în graiurile slave apusene care au menținut cantitatea vocalică cu valoare fonologică. Astfel s-a generalizat la anumite tipuri de forme fie lungimea în dauna scurtimei, fie vocalele scurte în locul celor lungi din limba literară.

Vorbind de cantitatea vocalelor finale *i, ú*, Sl. Utěšený este de părere că, în aria de trecere a graiurilor ceho-morave, *i* și mai ales *u*, se realizează ca vocale semilungi, întocmai ca în graiurile cehe propriu-zise, sau apar și sub formă de vocale scurte.

Majoritatea dialectologilor cehi explică vocalele semilungi, pierderea cantității sau păstrarea acesteia la unele vocale prin cauze de natură internă (analogie etc.). Fr. Kopečný, în recenzia lucrării lui Sl. Utěšený, își exprimă părerea că graiurile morave, în privința cantității vocale, trebuie incluse în aria graiurilor polono-slovace².

Cantitatea în limba cehă literară și în graiurile cehe are valoare fonologică, de ex.: *dal* „a dat“, *dál* „mai departe“; *děla* „tunuri“, *dělá* „face“; *hadi* „șerpi“, *hadí* „de șarpe“ (adjectiv); *kolář* „rotar“, *kolař* „hoț de roți“; *ráda* „bucuroasă“, *rada* „sfat“; *slibuji* „(eu) promit“, *slibuji* „ei (ele) promit“³.

*

După ce am văzut pe scurt părerea unor dialectologi cehoslovaci în ceea ce privește cantitatea vocalică, să revenim la problema cantității vocale în graiurile cehe din Banat. În aceste graiuri apar forme cu vocale lungi, cu vocale scurte și semilungi. În articolul de față ne vom ocupa numai de vocalele lungi și semilungi⁴.

În majoritatea localităților vocalele lungi apar aproape în aceleași cazuri ca și în limba literară cehă. De ex.: *patnáct* „cincisprezece“, *málo* „puțin“, *řebíček* „cuișor“, *průvod* „cortegiu“, *musíme* (*mušíme*), ind. prez. pers. I pl. al verbului „a trebui“, *ráfki* „rafuri“, *uváza* „va lega“, *míslo* „loc“ etc. Foarte frecvent lungimea vocalică e redată prin diftongii *ei, ou* în loc de *y — i, ú*. De ex.: *mladej* „tinăr“, *cizej* „străin“, *oulerej* „marți“, *hlíbokej* „adînc“; *zejtra* „mîine“, *múxejř* „sac“, *mojex* „ai mei“, *cejxa* „marcă“, *dobrej* „bun“, *vejřka* „înălțime“, *mlejn* „moară“ ș.a. Uneori și pentru *é — á* apare diftongul *ei*. De ex.: *vo malej holce* „despre o fată mică“, *k velkej škodě* spre o stricăciune mare“ dar în aceste cazuri s-a dezvoltat pe cale analogică (cu *y — i, ú*).

Vocalele lungi, pe care limba literară le-a moștenit din vechea cehă, au devenit, în unele cazuri, scurte. S-au menținut numai înaintea silabei cu vocala accentuată veche. În silabă accentuată au rămas lungi vocalele care au avut intonație acută (ascendentă) și au devenit scurte cele care au avut intonație circumflexă (descendentă)⁵.

În graiurile studiate de noi am notat vocale semilungi în următoarele cuvinte: *žbān* „cană“, *iādro* „nucleu“, *māme posekāno*, pers. I, pl. „(noi) am tăiat“, *māme ukliđino* „(noi) am cules“, *māme zapalcino* „(noi) am plătit“, *příst* „a toarce“, *bila barva* „culoare albă“, *křik vot ptākux* (*stākux*) „ciripitul păsărilor“, *iāma* „groapă“, *iđlo* „mîncare“, *iist* „a mîncă“, *iit* „a merge“, *tāta* „tata“, *žice* „lingură“, *vostāva* „locuiește“, *studānka* „fîntînă“, *hāčki*

¹ Slavomír Utěšený, *Nářečí přechodného pásu Česko-Moravského*, Praga, ČSAV, 1960, p. 50.

² „Slovo a slovesnost“, XXII (1961), nr. 2, p. 130–136.

³ Fr. Trávníček *Mluvnice spisovné češtiny*, vol. I, Praga, 1951, p. 209; B. Havránek – A. Jedlička, *Česká mluvnice*, Praga, 1960, p. 17.

⁴ Semilungimea o notăm cu semnul \ deasupra vocalelor (= *ā, ū, i* etc.), spre deosebire de lungime redată ca în limba cehă literară (*á = a* lung).

⁵ O. Hujer, *op. cit.*, p. 9 și urm.